

s poskusom podrobnejše regionalizacije Slovenskih goric in Božidarja Kerta »Poizkus lokalne socialnogeografske analize nerazvitih področij« (na primeru iz občine Lenart v Slovenskih goricah, str. 273—285).

Med ostalimi prispevki v »Zborniku« pa je verjetno za geografa posebej privlačen prispevek Mire Medved o »Pokrajini v poznih delih slovenskih realistov 19. stoletja«. Mislim, da bi se tega za Slovence tako značilnega in doživljenega poglavja lahko lotili s svoje strani tudi »kulturni« geografi.

Vanek Siftar, Cigani. Minulost v sedanjosti. Pomurska založba, Murska Sobota 1970, strani 252.

Avtor, ki že dolga leta sam v terenu aktivno raziskuje življenjske razmere naših ciganov, še posebno prekmurskih, ter si je tudi močno prizadeval prispevati k njihovu izboljšanju, nam je v tej knjigi zbral obilico podatkov in misli ne samo o prekmurskih, temveč tudi o drugih naših ciganih ter o zgodovini in usodi tega rodu širom po svetu. Razume se, da je ta originalno napisana knjiga nad vse zanimiva tudi za geografa, saj doživljeno zajema tudi vse družbeno in drugo življenjsko okolje, v katerem žive naši cigani.

S. J.

Iz ostale jugoslovanske književnosti

Ocene

Geographical Papers 1. Institute of Geography, University of Zagreb, Zagreb 1970, 222 strani.

Inštitut za geografijo v Zagrebu je v počastitev 500-letnice zagrebske univerze izdal ta zbornik, v katerem so objavljeni referati s prvega mednarodnega simpozija o »socialni geografiji«, ki je bil v Omišu v septembru 1969. leta in o katerem je poročal »Geografski vestnik« XLI (1969) na straneh 148—149. Zbornik vključuje tudi kratko poročilo o poteku simpozija.

Morda se je prvič v povojnem času primerilo, da je kaka naša geografska institucija izdala zbornik razprav, ki so v celoti natisnjene v tujih jezikih. Očitno bodo zagrebski geografi temu prvemu koraku sledili še v prihodnje z novimi zvezki. Nedvomno je zelo pomembno, koristno in dragoceno, da lahko v taki obliki tudi naša domača geografska dela oziroma metode in rezultati naših nemaloštevilnih in najrazličnejših proučevanj prodro v mednarodne geografske znanstvene kroge. Poleg tega pa je posebna dragocenost zbornika v tem, da nudi geografom po vsem svetu najnovejši in neposreden vpogled v smeri, metode, rezultate in načelna razmišljanja skoraj vseh vidnejših evropskih socialnih geografov z Münchensko šolo »socialne geografije« na čelu. Vsebina zbornika prikazuje tudi današnjo stopnjo razvitosti in posamezne smeri »socialne geografije«, z vsemi svojstvenimi potezami, ki jih dobivajo proučevanja teh smeri po posameznih deželah.

Prispevki so v *Geographical Papers* natisnjeni po abecednem zaporedju avtorjev. Po vsebini pa jih lahko razdelimo v glavnem na dva dela. Prvi obsega referate s teoretsko in načelno oziroma metodološko problematiko »socialne geografije«, drugi pa prispevke s konkretnimi proučitvami posameznih bolj ali manj »skladnih« pojavov, ki so domena oziroma predmet proučevanja »socialne geografije«.

Referate s teoretsko oziroma načelno problematiko so prispevali: W. Hartke, *Die Grundprinzipien der sozialgeographischen Forschung*, S. I. Lešič, *Die Stellung der Sozialgeographie im Gefüge der geographischen Wissenschaft* in K. Ruppert, *Die Bewährung des sozialgeographischen Konzeptes*.

Osnovna misel Hartke je v tega prispevka je ta, da »socialne geografije« ne zanima samo pokrajina, temveč kako je prišlo do njenega formiranja, katere socialne skupine (sloji) so jo oblikovale in ji vtisnile svojstveno podobo. Zato je po avtorjevem mnenju potrebno poznati strukture posameznih pojavov, ki pa predstavljajo le trenutno podobo oziroma stanje v razvoju. Na osnovi poznavanja struktur pa ugotavljamo procese, ki so odraz dejavnosti socialnih skupin. Socialna geografija mora poznati osnovne funkcije človekovega obstoja in napredka, zato je potrebno, da tesno sodeluje in se povezuje z drugimi vedami o človeku (npr. s sociologijo in psihologijo). Ruppert pa v svojem prispevku pojasnjuje razvoj »socialne geografije«. Najprej podaja prikaz razvojnih stopenj antropogeografije (geodeterministič-

na — F. Ratzel, posibilitistična — Vidal de la Blache, morfogenetska — O. Schlüter, funkcionalna — H. Bobek), nato pa oriše svoj koncept »socialne geografije«. Po avtorjevem mnenju je »socialna geografija veda o prostorskih organizacijskih oblikah in o prostorsko relevantnih procesih funkcij obstoja posameznih socialnih skupin (ali slojev) in človeške družbe nasploh«.

Cepprav smo bili s prispevkom S. Ilešiča seznanjeni že poprej (gl. GV, 1969, str. 81—91), pa vendarle moremo šele sedaj, v sklopu celotnega programa simpozija, spoznati njegovo pravo vrednost in veljavnost. V uvodnem delu njegovega prispevka so prikazani vzroki za nastanek »socialne geografije«, nakar avtor prikaže štiri osnovne koncepte »socialne geografije«, in sicer: a) socialna geografija kot nova, posebna panoga geografije človeka; b) socialna geografija le kot sinonim za nekdanjo antropogeografijo; c) socialna geografija kot nova metodološka usmeritev antropogeografije in č) socialna geografija kot samostojna disciplina, ki je močnejše povezana s sociologijo kot pa z geografijo. Temu sledi kritična ocena prikazanih smeri (konceptov) »socialne geografije« in objektov njihovega proučevanja. Avtor je mnenja, da socialna geografija zajema le ožje področje geografskega proučevanja, zato z argumentirano utemeljitvijo predlaga za širše področje primernejši izraz »socio-ekonomska geografija«, ki tudi vsebinsko pravilneje opredeljuje medsebojno povezanost vsega ožjega »socialnega« in »ekonomskega« v geografskem okolju.

V drugo skupino uvrščamo ostalih trinajst prispevkov, ki prinašajo analize in rezultate konkretnih proučevanj. Najprej naj prikazem prispevke domačih (jugoslovanskih) avtorjev. V Klemenčič objavljiva prispevek *Ein am Beispiel von Slovenien vorgenommener Versuch einer Klassifikation von Gemeinden, von räumlicher Differenzierung nach der Bevölkerungsmobilität*. Na osnovi analize dnevne migracije delovne sile in selitev prebivalstva klasificira občine na Slovenskem v osem tipov. Vprašanje pa je, če je kriterij 25 dnevni migrantov dovolj zanesljiv pokazatelj za določevanje intenzivnosti dnevni migracij, in ali ne bi veljalo uporabiti relativno merilo, ki bi bilo izraženo v odstotku dnevni migrantov ali od vsega aktivnega ali od neagrarnega aktivnega prebivalstva? S področja SR Hrvatske so objavljeni trije članki: J. Baučič je na osnovi ankete in analize socialno-ekonomskega razvoja ter kartiranja izrabe zemljišča s sondažnimi primeri, za katere je izbral k. o. Radošić, Kaštel Stari, Kaštel Novi in Jesenice, napisal prispevek *Umwandlung des Küstengebietes Kroatiens an Beispielen aus Mitteldalmatien*. I. Crkvenčič podaja v prispevku *Some Important Socio-geographical Processes in Croatia* analizo nekaterih demografskih pojavov in struktur po občinah (rast števila prebivalstva v letih 1953—61, prikaz občin po tipih rasti števila prebivalstva, analiza notranjih selitev in starostna struktura prebivalstva itd.). V drugem delu prispevka so prikazani in ovrednoteni posamezni procesi, in sicer deagrarizacija in dnevna migracija delovne sile. Tudi z metodološkega vidika je Crkvenčičev prispevek vzorno napisan. M. Friganović objavlja študijo *Commuting in Croatia as an Index of the Socio-economic Mobility of Population*. Iz nje izvemo, da je bilo 1961. leta 13 % vsega aktivnega prebivalstva na Hrvatskem vključenega v dnevno migracijo delovne sile. Presenetljiva pa je ugotovitev, ki sloni na proučtvi dnevne migracije v mesto Šibenik, da se je ta z družbenogospodarsko reformo skoraj za polovico zmanjšala.

S področja Srbije sta objavljena dva prispevka. V. Djurić je napisal članek *General Approach to the Functional Classification of Urban Communities in Serbia*, kjer označuje funkcijo mest, ki jih razdeli v 10 skupin. Tudi referat M. Radovanovića (*Historic Regularities in the Origin and Development of Communities in Serbia*) je posvečen poznavanju fiziognomskih karakteristik srbskih naselij. M. Panov iz Skopja referat *Social and Economic Transformation of Rural Areas in Macedonia*. Pisec ugotavlja, da se je v zadnjem desetletju zaradi emigracije število naselij v Makedoniji zmanjšalo, prav tako pa se manjšajo tudi obdelovalne površine. V sklopu teh pojavov prikaže nekatere najbolj značilne procese na makedonskem podeželju.

Naj vsaj na kratko omenimo še prispevke geografov iz tujine. Eden izmed prvih utemeljiteljev »socialne geografije« prof. H. Bobek je prispeval referat

Ein Beitrag zur grossräumigen sozialgeographischen Forschung, v katerem je na osnovi analize treh glavnih sektorjev dejavnosti prebivalstva razdelil dežele na različne skupine po njihovi gospodarski razvitosti. Izredno nazoren in posnemanja vreden je prispevek M. Dobrowolske *The Dynamics of Settlement Structures and their Socio-economic Connections*, v katerem nam podaja genetsko tipologijo naselij v južnem delu Poljske. Tudi prispevek J. Meier-ja (*Probleme und Methoden zur sozialgeographischen Charakterisierung und Typisierung von Fremdenverkehrsgemeinden*) in F. Schaffer-ja (*Die Mobilität als raumverändernder Process*) sta zaradi metodoloških in nekaterih načelnih izhodiščnih utemeljitev izredno dragocena. B. Sárfalvi iz Budimpešte objavlja le teze svojega referata, ki ga je imel na simpoziju (*Regional Differentiation and Geographical Interpretation of the Social Structure of Agrarian Regions*), medtem ko H. D. de Vries Reilingh s prispevkom *Untersuchungen zum funktionellen und sozialen System des offenen Raumes in Verdichtungsgebieten*, ki spominja že bolj na sociološko usmerjeno raziskavo predmestnega vrtnarskega območja, zaključuje pričujoči zbornik.

Vse razprave v zborniku so opremljene s krajšimi povzetki v srbohrvatskem jeziku. Večina prispevkov, ki podaja rezultate konkretnih proučevanj, je opremljena z dragocenimi kartografskimi prilogami. Večina tujih avtorjev je v uvodne dele svojih člankov, ki temeljijo na prikazih posameznih socialno-geografskih problemov, vnesla precej dragocenih načelnih in metodoloških razmišljanj in napotkov. Tudi to daje zborniku še posebno veljavo. Ob primerjavi vsebine posameznih prispevkov z osnovno definicijo »socialne geografije«, kakršna je podana v prispevkih W. Hartkeja, K. Rupperta in F. Schafferja, pa ne vidim mnogo skupnega. To pa lahko pomeni, da predstavniki »socialne geografije« iz posameznih dežel še niso prodrli v bistvo »nemške šole socialne geografije« ali pa, kar je verjetneje, da jo v praktičnem delu že presega in jo pojmujejo še širše.

Milan Natek

Cvetko Kostić, Sociologija sela. Izdal Zavod za izdavanje udžbenika SR Srbije, Beograd 1969, 256 strani.

V času, ko tudi naša geografija posveča precejšnjo pozornost proučevanju podeželja in ko se kažejo vedno močnejše težnje in potrebe po interdisciplinarnem proučevanju ustreznih pojavov, je morda koristno, da tudi na tem mestu opozorimo na Kostičevo knjigo »Sociologija selac«. To se mi zdi še toliko bolj potrebno, ker tudi v našo geografijo prodirajo nekatere metode »socialne geografije«, ki se s svojimi načelnimi in metodološkimi prijemi močno nagibajo k poznavanju sociologije oziroma k uporabi ali vključitvi njenih rezultatov v svoje delo.

Vsebina Kostičevega učbenika je podana v devetih poglavjih. Prva štiri so po svoji vsebinski strukturi zelo obsežen uvod v sociologijo vasi oziroma podeželja. V njem sta podrobno označena položaj in vloga kmečkega sloja v različnih družbeno-gospodarskih formacijah. Za geografa sta še posebej zanimivi poglavji o podeželju v sodobnem svetu in prikaz naše današnje vasi. V drugem poglavju sta prikazana nastanek in razvoj sociologije vasi, naslednji poglavji pa prinašata razmišljanja o predmetu in prikazu osnovnih metod te mlade znanstvene discipline.

Drugi del knjige, ki je tudi za geografa — vsaj informativno — zelo dragocen, ima pet poglavij. V prvem so prikazani elementi ruralne družbe (teritorialne skupnosti). V tem delu knjige nas še posebej zanimajo obseg ruralnega okolja, ko avtor zelo na široko prikazuje kriterije za razmejevanje in razločevanje med vasmi oziroma podeželjem in mesti oziroma urbanimi središči (jezikovni, zgodovinski, pravni, urbanistični in statistični kriterij, merilo socialno-poklicne strukture prebivalstva, kombinacija navedenih kriterijev ali pa sociološki kriterij; gl. str. 141—147). V drugem poglavju so razčlenjeni ruralni odnosi (prostorski, lastninski in srodniški, vezi med vasjo oziroma podeželjem in mestom ali industrijskim središčem). Tretje poglavje drugega dela knjige je namenjeno osvetlitvi kmečke družine, nasled-